

علل بی‌توجهی جوانان به معیارهای اسلامی در ازدواج

حمیده دهقانی^۱

چکیده

ازدواج از مباحث مهم در ادیان الهی و به عنوان ارزش در جامعه بشری مطرح بوده است. از آن جا که معیار اسلامی در ازدواج تأثیر زیادی بر سلامت فرد و جامعه دارد و زمینه‌ساز رشد و کمال انسانی است ضروری است علل بی‌توجهی جوانان مورد بررسی قرار گیرد. محقق در این نوشتار با استناد به منابع کتابخانه‌ای و با روش توصیفی علل کاهش میل جوانان به معیارهای اسلامی در امر ازدواج را که باعث استحکام ارزش‌های اخلاقی در جامعه است، مورد بررسی قرار داده است. مقاله پیش‌رو علل کاهش میل جوانان و بی‌توجهی نسبت به معیارهای اسلامی در زمان ازدواج را از بعد فردی و اجتماعی بررسی نموده که علل اجتماعی بی‌توجهی عبارت است از: داشتن جهل اجتماعی نسبت به ملاک‌های دین در ازدواج، تأثیر مسائل فرهنگی و ورود فرهنگ‌های بیگانه غیراسلامی. علل فردی بی‌توجهی عبارت است از: خانواده و فرهنگ خانوادگی، جهل فردی.

کلیدواژه: ازدواج، جوان، معیار

^۱ دانش‌آموخته سطح ۲ مدرسه علمیه فاطمه الزهراء سلام الله علیها نابین (Hamedeh.1368@gmail.com)

مقدمه

مسئله ازدواج یکی از نیازهای طبیعی و حقیقی است که به عنوان امری فطری، عمری به قدمت وجود انسان دارد و انسان فطرتاً به این نیاز طبیعی گرایش دارد. در هر تمدن بشری و دین الهی ملاک‌ها و معیارهایی برای امر ازدواج مد نظر قرار گرفته است که متناسب با فطرت پاک انسانی است. یکی از مظاهر اسلامیت جوامع مسلمان ازدواج و تشکیل خانواده به عنوان ارزش در جامعه مطرح است. نگاه اسلام به خانواده همواره با حرمت و کرامت است. ازدواج گویای انتخاب یک عقیده است که یکی از نیازهای حقیقی در زمینه‌های تربیتی، دینی، اخلاقی و فرهنگی می‌باشد. هرچه معیارهای ازدواج مراتب برتر و بالاتری داشته باشد تأثیر بیشتری بر معنویت و دینداری فرد و جامعه خواهد گذاشت. و هرچه این معیارها متعالی باشد تقدس و حرمت اخلاقی و استحکام بنیان زندگی در جوامع بیشتر خواهد بود. ازدواج همراه با معیار اسلامی پرتویی از آفرینش الهی است که فلسفه وجودی آن حفظ مقام و ساحت مادی و معنوی خانواده است و زمینه ساز رشد و کمال آن‌ها تا مراتب عالی انسانیت است. دستیابی به این رتبه، فقط با داشتن معیار دینی و اسلامی محقق می‌شود.

این معیارها از آن نظر اهمیت دارد که نه تنها حافظ اخلاق و تجسم تقوا و تداوم نسل پاک در سطح جامعه است بلکه وجود چنین معیارهایی در اسلام نوعی بزرگداشت مقام خانواده و محفوظ نگه داشتن اعضای آن از آفات و مشکلات در پیش روی زندگی است. لذا توجه به این معیارها در واقع حفظ حقوق افراد در خانواده و اجتماع است و از آن جهت که یکی از راه‌های تشکیل زندگی سالم متناسب با فطرت انسانی رجوع به ملاک‌های دینی علی‌الخصوص در جوامع اسلامی است؛ لذا واکاوی این مسئله در جامعه اسلامی و بازخوردی منفی که در دوران معاصر، از زندگی جوانان مسلمان دیده شده ضرورت می‌یابد که علل بی‌توجهی جوانان برای تشکیل خانواده به معیارهای دینی را بررسی کند.

در ارتباط با این موضوع منابع متعددی ارائه شده است که می‌توان به مقاله‌ی "مریم رضایی" با عنوان "ضرورت ازدواج و بررسی علل رویگردانی جوانان از ازدواج" در گفت و گو با کارشناسان حوزه جامعه‌شناسی و خانواده اشاره کرد؛ که بعد از پرداختن به عوامل فردی و دگرگونی‌های شخصیتی پیامدهای رویگردانی از ازدواج در جوانان اشاره کرده. همچنین می‌توان به کتاب با عنوان "معیارهای انتخاب همسر" اثر "سید اصغر ساداتیان و ماهیار آذر" اشاره کرد که اشتباهات بزرگ در انتخاب همسر را برای افرادی که تصمیم به ازدواج دارند و چگونگی شناخت شخصیت و تفاوت‌های زنان و مردان در دو بعد فردی و اجتماعی مورد بررسی قرار داده‌اند. لذا محقق در این نوشتار برآن است تا علل بی‌توجهی به معیارهای اسلامی را منحصراً در امر ازدواج با روش کتابخانه‌ای و با استفاده از کتب تفسیری، تربیتی و مقالات مورد بررسی قرار دهد. که از جمله علل اجتماعی بی‌توجهی عبارت اند از: داشتن جهل اجتماعی نسبت به معیارهای دین در ازدواج، تأثیر مسائل فرهنگی و ورود فرهنگ‌های غیر اسلامی. علل فردی بی‌توجهی که عبارت است از: جهل فردی خانواده و فرهنگ خانوادگی.

۱. مفهوم شناسی

مفهوم لغوی ازدواج

زوج در لغت صنف بهره و قرین از مذکر و مونث در حیوانات که ازدواج یافتند گفته می‌شود. زوج بهر دو قرین در غیر حیوانات نیز زوج اطلاق می‌شود مثل یک زوج کفش (یک جفت)^۱.

ازدَوَج: ازدواجاً (زوج) الکلام: آن سخن در سجع با وزن مزدوج و مشابه شد^۲.

زَوَج (به فتح زاء و سکون واو) یکی از مفردات به کار رفته در قرآن کریم و به معنای جفت و صنف است^۳.

مفهوم اصطلاحی ازدواج

ازدواج جفت گرفتن زن کردن یا شوهر کردن با یکدیگر جفت و قرین شدن زناشویی^۴.

ازدواج عمل اتحاد و الحاق دو یا چندین مولد برق مانند عناصر پیل، آکومولاترها و ماشین‌های برقی و تنظیم اشیاء است دو به دو مانند چرخ‌ها و ستون‌ها و...^۵.

ازدواج یعنی تشکیل زندگی مشترک و یکی شدن برای رسیدن به آرامش و حفظ نسل و تربیت انسان‌های برتر از خود.

مفهوم لغوی جوان

جوان: شَبَاب (شَبَّ) آنچه که با آن آتش افروخته شود^۶. شَبَاب (شَبَّ): (مصدر)، جوانی و سن بلوغ که معمولاً تا ۳۰ سالگی می‌باشد آغاز هر چیزی مانند (شَبَابُ الـ...) ^۷.

مفهوم اصطلاحی جوان

جوان: در اصطلاح شخصی که زمان زیادی از عمرش نگذشته است جوان مقابل پیر است^۸.

^۱ راغب اصفهانی، حسین بن محمد؛ المفردات فی غریب القرآن، دمشق بیروت، دارالعلم الدار الشامیه، ۱۴۱۲، چاپ اول، ص ۳۴۲.

^۲ مهیار، رضا؛ فرهنگ ابجدی عربی-فارسی، ص ۴۸.

^۳ قرشی، سید علی اکبر؛ قاموس قرآن، واژه شناسی قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱، چاپ ششم، ص ۱۸۷-۱۸۶.

^۴ لغت نامه دهخدا، جلد ۱، صفحه ۱۲۳.

^۵ لغت نامه دهخدا، جلد ۳، ص ۱۹۷۵.

^۶ مهیار، رضا؛ فرهنگ ابجدی عربی-فارسی، ص ۵۱۴.

^۷ مهیار، رضا؛ فرهنگ ابجدی عربی-فارسی، ص ۲۳۰.

^۸ راغب اصفهانی، حسین بن محمد؛ المفردات فی غریب القرآن، دمشق بیروت، دارالعلم الدار الشامیه، ۱۴۱۲، چاپ اول، ص ۳۸۴.

جوان: خداوند در وصف بهشتیان که در نعمت‌های بی‌پایان الهی غرق هستند و از نتیجه عبودیت و بندگی خود بهره‌مند می‌شوند می‌فرماید (شباب لا یهرمون) بهشتیان جوان هستند و پیر نمی‌شوند.^۱ به کسی که در دوران بلوغ زندگی می‌کند دارای قوای جسمی و روحیه بهتری نسبت به افراد سالخورده است جوان می‌گویند.

مفهوم لغوی معیار

معیار: (م ع) اندازه و پیمان. وسیله‌ای که بدان چیز دیگر را بسنجد و برابر کنند بنابراین ترازو و پیمان. معیار است زیرا به وسیله آن دو اشیاء سنجیده و پیموده می‌شوند.^۲ معیار/ جمع معاییر (عیر): محک و مقیاس؛- معیار الذهب عیار طلا.^۳ معیار: متعارف، استاندارد، همگون.^۴

مفهوم اصطلاحی معیار:

برای انتخاب همسر بر همان پایه و اصول و ملاک گزینش کردن.

۲. معیارهای اسلامی در ازدواج

انسان به صورت طبیعی دوست دارد که هر آنچه برای ازدواج انتخاب کرد و به دست آورد برای او همیشگی باشد یا در تلاش است که دوام بیشتری یابد برای اینکه به این خواسته برسد باید به معیارهای مد نظر دین در ازدواج بها دهد. فردی که می‌خواهد ازدواج درستی داشته باشد مطمئناً معیارها و ملاک‌هایی را در نظر می‌گیرد، مثل وضعیت تحصیلی، مالی، اخلاقی و... . چنین فردی مثل کسی است که لوازم سفر را مهیا می‌کند و هدف و مقصد خود را مشخص کرده در غیر این صورت سرگردان می‌شود. پس اول باید مقصد را مشخص کرد بعد سفر را شروع کرد. ما به عنوان یک دیندار متعهد علاوه بر نظرات شخصی خودمان باید به معیارهای دینی هم نظر داشته باشیم؛ پس این سوال پیش می‌آید که معیار ازدواج در دین اسلام چیست یعنی چه کسی را انتخاب کنیم که زندگی راحت در کنار او داشته باشیم.

^۱ کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲، ص ۵۹۸.

^۲ لغت نامه دهخدا، جلد ۴، صفحه ۱۴۵

^۳ آلوسی، شهاب الدین؛ فرهنگ لغت عربی-فارسی المعانی، ج ۷، ص ۲۱۰.

^۴ همان

شناخت معیارها کمک می‌کند زوجین اختلافات فرهنگی یکدیگر را بپذیرند و در مقابل، خودخواهی را کنار بگذارند تا بتوانند به یک اعتدال در زندگی مشترک خود دست پیدا کنند. دو شخص با اختلاف فرهنگی ممکن است باورهای متفاوتی نسبت به زندگی داشته باشد. به عنوان مثال یکی از زوجین بر این باور است که حقوق زن و مرد با یکدیگر برابر است و یا زن می‌تواند در بیرون منزل فعالیت داشته باشد. اما شخص مقابل ممکن است باورهایی برخلاف باورهای همسر خود داشته باشد، در این صورت ممکن است اختلافاتی ایجاد شود و کلیت زندگی را در بر بگیرد. اما با رجوع به ملاک‌های دینی و معیارهای ازدواج می‌توانند باور خود را نسبت به این مسئله متعادل‌تر سازند و رابطه‌ای صحیح را در زندگی آغاز کنند. بنابراین بهتر است که قبل از ازدواج هر دو طرف به معیارهای دینی و فلسفه آن رجوع کنند تا با شناخت کافی و افزایش آگاهی از بروز بسیاری از سوء تفاهمات و مشکلات احتمالی پیشگیری کرد.

۴. نتیجه‌گیری

با توجه به آنچه گفته شد امروزه مسئله ازدواج آنقدر در میان آداب و رسوم غلط و حتی خرافات، پیچیده شده که به صورت یک جاده صعب العبور برای جوانان درآمد و ولی قطع نظر از این پیرایی‌ها ازدواج یک حکم فطری و هماهنگ قانون آفرینش است که انسان برای بقای نسل و آرامش جسم و روح و حل مشکلات زندگی احتیاج به ازدواج سالم دارد. احادیث و روایات در موضوع ازدواج نشان می‌دهد که ازدواج یک سنت الهی است و از محبوب‌ترین عبادت‌ها به حساب می‌آید و با اقدام به این امر مقدس لذت زندگی را می‌توان احساس کرد و دین و شخصیت اجتماعی را از سقوط و انحراف حفظ کرد.

در این مقاله راهکارهایی به صورت فردی و اجتماعی و در قالب برنامه کوتاه مدت و بلند مدت جهت توجه بیشتر جامعه و افراد به معیارهای دینی در ازدواج کنیم بیان شده است.

اولین راهکار مبارزه با جهل در برنامه فردی و اجتماعی چه در کوتاه مدت و چه در بلند مدت می‌باشد. برای این کار باید دستگاه‌های تربیتی و ارشادی وسیعی با برنامه‌های طولانی مدت داشت و رسانه‌های ملی و انواع و اقسام وسایل ارتباط جمعی را به کار گرفت تا تربیت صحیح دینی در جامعه پیش برود و گرایش‌های فاسد حیوانی و شیطانی رشد نکنند.

دومین راهکار مبارزه با جهالت است که خود باعث نجات جامعه و فرد می‌شود. راه‌های زدودن جهل در آیین‌های قرآن تحقیق و تبیین^۱ و پرسش از اهل ذکر^۲ است. پرسش از اهل خبره برای جاهل، به حکم عقل بوده و رجوع جاهل به عالم در حقیقت ارشاد به حکم عقلی است. افزایش بینش و بصیرت نیز یکی از راه‌های زدودن جهل از منظر قرآن است چرا که ثمره عدم بینش، جهل و نادانی است^۳. در واقع وقتی جوان نسبت به ملاک‌های دینی در امر ازدواج جهل داشته باشد، به نوعی دین را انکار کرده و از محتوا و حقیقت دین نسبت به نقش تاثیرگذارش در خوشبختی و زندگی موفق خود چشم بسته، چنین افرادی ملاک‌های دینی در ازدواج را به سخره می‌گیرند، فواید آن را برای خود و دیگران با مسخره کردن مخفی می‌کنند. اینکه دین سنجش‌هایی برای سعادت دنیوی و اخروی به همراه دارد را درک نمی‌کنند و خواسته‌های نامعقولی از واقعیت زندگی خواهند داشت، در واقع دین که ارزش و مقام انسانی را ارج نهاده جاهل با جهل خود آن را بی‌ارزش می‌کند.

^۱ سوره مبارکه حجرات آیه ۶.

^۲ سوره مبارکه نحل آیه ۴۳.

^۳ سوره مبارکه بقره آیه ۱۷۱.

ظلم در زندگی را به خاطر جهلی که نسبت به معیار دینی در ازدواج داشته را به وجود می‌آورد چرا که ممکن است از حق و حدود الهی غافل شود و یا اوامر و نواهی الهی در ازدواج را عمل نکند.

چهل سبب کوتاه نظری- انحراف عقیدتی و اخلاقی، خودشیفتگی، خود بزرگ بینی، لجاجت و تکبر می‌شود. افراط و تفریط از نتایج جهل است و از انسان جاهل، قضاوت سریع و موضع‌گیری تند سر می‌زند. جهل نسبت به خود عامل بی‌هویتی در انسان است؛ پس مبارزه با جهالت باعث می‌شود که هم خود و هم جامعه نجات پیدا کند.^۱

سومین راهکار آگاهی و هشدار دادن در درجه اول و در درجه دوم تغییر بینش افراد و اجتماع به سمت ملاک‌های دینی است بنابراین باید از امتیازات و نتیجه رجوع به معیارهای دینی برای اجتماع و افراد، به سبک‌های متفاوت و مناسب با سنین مختلف بیان شود و با برداشتن سنت‌های دست و پاگیر و با جایگزینی بیان زیبا و شیوا از جذابیت‌های دین و معیارهای دینی در ازدواج، بساط پدیده‌هایی که امروز با آن مواجه هستیم مثل ازدواج سفید به اختیار خود افراد کنار گذاشته شود.

چهارمین راهکار، کمک به شناخت جهان بینی و ایدئولوژی جوانان به درستی است؛ چرا که این موضوع نقش اصلی و تعیین کننده در زندگی را ایفا می‌کند و مجموعه‌ای از عقاید، باورها و تصورات را در مورد مسائل دینی در انتخاب به دست می‌آورند. گاهی ممکن است افراد در دهه‌های مختلف زندگی‌شان دچار بحران شوند و تفکراتشان بر اساس افزایش اطلاعات، دانش و تجربه دچار تغییر شود لذا چنانچه افراد به خصوص جوانان با گذشت زمان دچار اختلاف در سطح جهان بینی شده‌اند، لازم است تا با مراجعه به معیارهای دینی برای از بین رفتن مشکلات پیش رو تغییر رویه دهند و آنچه را که دین به او کمک می‌کند که زندگی متناسب با اجتماع انسانی دینی داشته باشد را برگزینند و حافظ و آبروی یکدیگر باشند. این یک وظیفه سنگینی است که به عهده افراد و خانواده‌ها است؛ البته برای افرادی که در دام هواهای مادی افتاده‌اند و حاضر نیستند حرفی بشنوند، صرف وقت سودی ندارد مگر اینکه اول گرایش‌های دنیا پرستانه آنها تضعیف شود و به حدی برسد که حاضر باشند حرف حساب را بشنوند و *إلا مادامی که در فکر خواهش‌های نفسانی هستند و دین را مانع پیشرفت خود قرار می‌دهند و معیارهای دینی در ازدواج را مورد تمسخر و استهزاء قرار داده‌اند، به انحراف کشیده می‌شوند. جا دارد همان‌هایی که به مسائل اقتصادی مردم اهمیت می‌دهند به مسائل معنوی فکری و فرهنگی هم اهمیت بدهند و مهمتر از آن اینکه این راهکارهای شناسایی شده در جامعه نهادینه و فرهنگسازی شود.*

^۱ خبرگزاری فارس، سخنرانی دبیر کل مجمع اهل بیت علیه السلام آیت الله رضا رمضانی گیلانی در جمع خبرنگاران ماه مبارک رمضان ۱۴۰۰.

منابع

❖ قرآن کریم

منابع فارسی

۱. تاجبخش، غلامرضا. محمدی، حانیه. مقاله واکاوی دلایل گرایش جوانان به زندگی مجردی و رویگردانی از ازدواج. جمعیت بهار ۱۳۹۹. ص ۱۱۱-۱۱۲.
۲. حسین خانی نایینی، هادی، معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام، مقاله علمی-پژوهشی (حوزوی)، زمستان ۱۳۸۹.
۳. خبرگزاری فارس، سخنرانی دبیر کل مجمع اهل بیت علیه السلام آیت الله رضا رمضانی گیلانی در جمع خبرگان ماه مبارک رمضان ۱۴۰۰.
۴. رضایی، مریم، مقاله ضرورت ازدواج و بررسی علل رویگردانی جوان از ازدواج، نشریه جوان و رسانه ۱۳۹۳.
۵. ساداتیان، سید اصغر. آذر، ماهیار، اشتباهات بزرگ در انتخاب همسر، انتشارات ما و شما چاپ نهم.
۶. عارفی، محمدحسن؛ مقاله علل پیدایش جهالت مدرن در جوامع اسلامی، همایش اسلام و جاهلیت مدرن، چالش‌ها و بایسته‌ها، نشر ۱۳۹۵.
۱. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، چاپ بیست و هشتم، تهران، موسسه لغت نامه دهخدا، ۱۳۶۵ ه. ش.
۷. مکارم شیرازی، ناصر، علیان نژادی، ابوالقاسم؛ آیین رحمت، نشر علی بن ابی طالب، چاپ اول.
۸. ملک محمدی، امیر، معیارهای گزینش همسر در اسلام، شمیم یاس، خرداد ۱۳۸۲، شماره ۳.
۹. مهیار، رضا و البستانی، فواد افرام؛ فرهنگ ابجدی الفبائی عربی-فارسی، تهران، ۱۳۷۵.

منابع عربی

۱. آلوسی، شهاب الدین؛ فرهنگ لغت عربی-فارسی المعانی، ج ۷، ص ۲۱۰.
۲. راغب اصفهانی، حسین بن محمد؛ المفردات فی غریب القرآن، دمشق بیروت، دارالعلم الدار الشامیه، ۱۴۱۲، چاپ اول.
۳. طباطبائی، محمد حسین؛ المیزان فی التفسیر القرآن، جلد ۶ صفحه ۲۸.
۴. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲، ص ۵۹۸.
۵. قرشی، سید علی اکبر؛ قاموس قرآن، واژه شناسی قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱، چاپ ششم، ص ۱۸۶-۱۸۷.
۶. مهیار، رضا و البستانی، فواد افرام؛ فرهنگ ابجدی الفبائی عربی-فارسی، تهران، ۱۳۷۵.

سایت‌ها

۱. سایت آیین رحمت آیت الله مکارم شیرازی <https://maaref.makarem.ir>
۲. سایت مرکز مشاوره خانواده و روانشناسی آویژه <https://psychology.avije.org>